

ՀՏԴ 159.9

DOI: 10.53068/25792997-2022.3.7-100

**ԱՌԱՋԱՏԱՐԻ ԴԵՐԸ ՄՊՈՐՏԱՅԻՆ ԹԻՄԻ ՀԱՋՈՂՈՒԹՅԱՆ
ԳՈՐԾԸՆԹԱՑՈՒՄ**

Հ.գ.թ., դոցենտ Ն.Է. Գևորգյան, մ.գ.թ. Մ.Ս. Բարբարյան
Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան

E.mail: natalya.gevorgyan@sportedu.am, mesrop.barbaryan@sportedu.am

Առանցքային բառեր: Առաջատարություն, մարզական թիմ, մարզիչ, մարզիկ, թիմային հաջողություն, առաջադիմություն, վարքագծային դրսևորում, թիմի առաջատար:

Հետազոտության արդիականություն: Սպորտում հիմնական սոցիալ-հոգեբանական օղակը թիմն է:

Մարզական թիմը հոգեբանական առանձնահատկություններով և որոշակի հարաբերություններով խումբ է:

Յուրաքանչյուր խմբում հաստատվում են իշխողի և ենթարկվողի, ազդողի և հետևողի հարաբերություններ, որոնք բնութագրում են առաջատարությունը: Վերջինս միջանձնային ազդեցության գործընթաց է՝ պայմանավորված արժեքների իրացմամբ, որը բնորոշ է խմբի անդամներին և միտված է խմբի առջև դրված նպատակների լուծմանը [1]:

Սպորտային խմբերում և թիմերում առաջատարությունը պետք է դիտարկվի որպես ինքնակառավարման սոցիալապես անհրաժեշտ, բնական գործընթաց: Թիմի առաջատարը պետք է հստակ տեսլական ձևակերպի, որպեսզի մարդկանց

ջանքերն ուղղի մեկ ուղղությամբ: Իսկական առաջատարն օգնում է թիմի անդամներին աշխատանքը դարձնել իմաստալից [6]:

Առաջատարը մարզական թիմերի այն կարևոր հիմքն է, առանց որի, ինչպես ցույց են տալիս մի շարք մասնագետների կատարած հետազոտությունները, թիմի գործողությունները կդատապարտվեն ծախսողման:

Մարզական թիմերում առաջատարի ներգործության վերաբերյալ հետազոտությունները սակավաթիվ են, մեզ հասանելի գրականությունում դեռ չենք հանդիպել հետազոտությունների, որտեղ ուսումնասիրվել են Հայաստանում տարբեր մարզաձևերի առաջատարների անհատական, հոգեբանական առանձնահատկությունները: Սույն հանգամանքով է պայմանավորված ընտրված թեմայի արդիականությունը:

Հետազոտության նպատակը, խնդիրները: Հետազոտության նպատակն է՝ բացահայտել տարբեր մար-

զաձևերում առաջատարի դերն ու գործունեությունը, վարքագծային դրսևորման առանձնահատկությունները:

Հետազոտության խնդիրներն են.

- Ուսումնասիրել առաջատարությունը՝ որպես սոցիալ-հոգեբանական երևույթ:

- Բացահայտել առաջատարի դերը մարզական գործընթացում:

- Բացորոշել առաջատարի անհատական-հոգեբանական առանձնահատկությունները:

- Պարզել առաջատարի վարքի դրսևորման առանձնահատկությունները մարզական թիմերում:

Հետազոտության մեթոդներն են՝

- մասնագիտական գրականության աղբյուրների ուսումնասիրություն և վերլուծություն,

- թեստային հետազոտություն,

- հոգեբանական զրույց,

- դիտում:

Հետազոտության արդյունքների

վերլուծություն: Առաջատարության հարցը հաճախ քննարկվում է թե՛ մարզիկների, և թե՛ մարզիչների կողմից: Երբեմն, խոսքը թիմի անդամների միջև առաջատարի բացահայտումն է, իսկ երբեմն էլ թիմի անդամները փորձում են գնահատել հենց մարզչի արդյունավետությունը՝ որպես առաջատար [5]:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների մի շարք ականավոր սոցիալական հոգեբաններ ուսումնասիրել են առաջատարության տարբեր առանձնահատկությունները: Նրանց հետաքրքրում էր, թե ինչ հատկանիշներով են մարդիկ դառնում առաջատար, ինչպես է առաջատարությունն օգնում կամ խոչընդոտում խմբային նպատակների իրագործմանը: Այդ ուսումնասիրություններից մի քանիսը նվիրված են նաև մարզիկների և մարզիչների միջև առաջատարության դերին [5]:

Սպորտային թիմերում սոցիալ-հոգեբանական գործընթացների ուսումնասիրման և կառավարման պրակտիկան ցույց է տալիս, որ թիմում առաջատարի բնականոն գործունեության հիմնական խնդիրը մարզչի և մարզիկների միջև փոխըմբռնումն է:

Սպորտում առաջատարության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ սպորտային թիմում կան առաջատարության ինչպես իրական, այնպես էլ պոտենցիալ հնարավորությունների բազմազանություն: Սպորտային թիմերում առաջատարներին վերլուծելիս կարելի է տեսնել, որ նրանք որոշակի ֆիզիկական հատկություններ ունեն, որոնք չունեն ուրիշները: Օրինակ՝ առաջատարները հիմնականում մի փոքր

ավելի բարձրահասակ են, ավելի ագրեսիվ և ուժեղ են, քան սովորական մարզիկները:

Ընդհանուր ենթադրությունը, որ անհատականության գծերի որոշակի համակցությունը կանխատեսում է առաջատարության արդյունավետությունը, չի հաստատվել առկա փորձարարական ապացույցներով [1]:

Սպորտային թիմերի հիման վրա կատարված հետազոտությունների շնորհիվ հաջողվել է մշակել սպորտում առաջատարության ոճերի դասակարգման հետևյալ աղյուսակը (աղյուսակ 1):

Առաջատարի հաջողությունը մասամբ կախված է խմբի անդամների կողմից՝ նրա կարգավիճակի, իրավասության և անհատականության ընկալումից: Փորձառու բարձրակարգ մարզիկներն ավելի քննադատաբար են վերաբերվում առաջատարին, քան երիտասարդ մարզիկները:

Հետազոտություններն անցկացրել ենք Նոր Նորք վարչական շրջանում գտնվող «Տորք Անգել» մարզամշակութային կենտրոնում՝ տարբեր մարզաձևերի մարզիկների, «Արարատ-Արմենիա» աղջիկների ֆուտբոլային ակումբի խաղացողների և, «Ադանա» ֆուտբոլի թիմի պատանի մարզիկների հետ՝ 2022 թվականի մարտ-ապրիլ ամիսներին:

Ընդհանուր առմամբ հետազոտություններին ներգրավված են եղել 14-20

տարեկան 75 մարզիկ, որոնցից՝ 20-ն ըմբշամարտիկներ էին, 15-ը՝ բռնցքամարտիկներ, 10-ը՝ ծանրամարտիկներ և 30-ը ֆուտբոլիստներ (12 պատանի, 18 աղջիկ): Դիտարկելով պարապմունքները՝ նկատեցինք առաջատարների դիրքորոշումը. նրանք կազմակերպում էին թիմի գործողությունները, հետևում թիմում կարգ ու կանոնին, ուղղորդում թիմակիցներին:

Ուսումնասիրությունների արդյունքում բացահայտվեց, որ գրեթե բոլոր խմբերում առաջատարը նա էր, ով ավելի մեծ էր տարիքով կամ սպորտում ուներ որոշակի մարզական հաջողություններ:

Այսպիսով՝ ամենաարդյունավետ առաջատարները սովորաբար նրանք են, ովքեր ավելի լավ են հասկանում առաջատարների և հետևորդների դերը և կարողանում են գնահատել խմբի անդամների հարաբերական կարգավիճակը:

Ինչպես արդեն նշեցինք, բարձրակարգ մարզիկը միշտ չէ, որ կարող է նաև լավ առաջատար լինել, սակայն ներկայիս սպորտում այդպիսի օրինակները շատ են, կարող ենք, նշել մի քանի պրոֆեսիոնալ մարզիկների, որոնք նաև լավ առաջատարներ են: Մասնավորապես, ֆուտբոլում դիտարկենք Քրիշտիանու Ռոնալդուի օրինակը. վերջինս Պորտուգալիայի ֆուտբոլի հավաքականի ավագն է: Նրա գործողությունները Եվրո-2016-ին թիմին օգնեցին հասնել հաջողության:

Այսպիսով՝ մարզական թիմերում առաջատարն այն կարևոր օղակն է, առանց որի թիմը լուրջ հաջողության չի կարող հասնել [4]:

Առաջատարի անհատականությունը և նրա վարքագծի ոճը՝ որպես գերիշխող անձ, մեծապես որոշում են յուրաքանչյուր մարզիկի և ամբողջ թիմի ճակատագիրը: Այլ կերպ ասած՝ առաջատարներն ազդում են անհատների սոցիալականացման վրա:

Ուսումնասիրելով մարդկանց սոցիալական վարքագիծը՝ կարելի է հասկանալ առաջատարության դինամիկան և

բացահայտել խմբային կյանքի շրջադարձային կետերը:

Որքան տարբեր են մարդիկ և խմբերը, նույնքան տարբեր են առաջատարներն ու նրանց վարքագծերը:

Առաջատարության նշանների կարելի է գտնել ցանկացած խմբերում, և բոլոր դեպքերում կարելի է հետևել մեկ օրինաչափության. որպես առաջատար հանդես եկած անձը և նրա ղեկավարման ոճն արտացոլում են նրա առաջատար դառնալու հանգամանքները [3]:

Աղյուսակ 1.

Առաջատարության 6 ոճ սպորտում

Ոճ	Ավտորիտար	Հեղինակավոր	Ընկերական	Ժողովրդավարական	Օրինակելի	Ուսուցողական
Առաջատարի գործելա ոճ	Պահանջում է անհապաղ հնազանդություն	Մոբիլիզացնում է մարդկանց՝ իր գաղափարները կյանքի կոչելու համար	Ձևավորում է հուզական կապեր և ստեղծում ներդաշնակություն	Հասնում է համերաշխության՝ թիմի անդամներին ակտիվորեն ներգրավելով կառավարման գործընթացում	Սահմանում է արդյունավետության և նվիրվածության բարձր չափանիշներ	Օգնում է թիմի անդամներին
Կարգախոս	«Արե՛ք այն, ինչ ձեզ ասում են»	«Բոլորն իմ հետևից»	«Ամենից առաջ մարդիկ»	«Իսկ դուք ինչ եք կարծում»	«Իսկ հիմա արե՞ք այնպես, ինչպես ես եմ անում»	«Փորձե՛ք այս տարբերակը»

Առաջատարի գերիշխող բնութագրեր	Կամք, նախաձեռնողականություն, ինքնատիրապետում	Ինքնավստահություն, կարեկցելու կարողություն, նորարարություն ներմուծելու կարողություն	Կարեկցելու կարողություն, սոցիալական կապերն ամրապնդելու և մարդկանց հետ արդյունավետ շփվելու կարողություն	Թիմի այլ անդամների հետ գրագետ շփվելու, թիմային աշխատանքը կառավարելու, մարդկանց հետ արդյունավետ հաղորդակցվելու կարողություն	Բարեխղճություն, կամք, նախաձեռնողականություն	Խրախուսելու կարողություն, կարեկցելու կարողություն
Սպորտային գործունեության մեջ դրսևորման օպտիմալ պայմաններ	Ճգնաժամային իրավիճակներ	Իրավիճակներ, որտեղ փոփոխությունները պահանջում են նոր գաղափարներ կամ գործողությունների հստակ ուղղություն	Իրավիճակներ, երբ պահանջվում է հարթել թիմի անդամների միջև տարածանությունները կամ ստիպել նրանց դժվարին պայմաններում աշխատել	Իրավիճակներ, որոնց դեպքում անհրաժեշտ է համոզել թիմի անդամներին թիմի քաղաքականության ճշտության մեջ	Իրավիճակներ, երբ անհրաժեշտ է արագ աշխատանքի անցնել	Իրավիճակներ, երբ անհրաժեշտ է օգնել թիմի անդամներին
Ազդեցությունը թիմային մթնոլորտի վրա	Կործանարար	Խիստ բարեհաջող	Բարեհաջող	Բարեհաջող	Կործանարար	Բարեհաջող

Առաջատարներն իրենց կենտրոնական դիրքի շնորհիվ կարևոր դեր են գրավում խմբային նպատակների, աշխարհայացքի ձևավորման, ինչպես նաև

խմբի անդամների համատեղ գործունեության կազմակերպման գործում, ուստի առաջատարի դերը թիմում շատ արժևորվում է:

Ազդեցիկ առաջատարի կարիքը խմբի կողմից հատկապես հրատապ է այն դեպքերում, երբ խմբի նպատակներին հասնելու ճանապարհին ինչ-որ խոչընդոտ է առաջանում, կամ դրսից ինչ-որ բան սպառնում է խմբին, այսինքն՝ երբ կա բարդ ճգնաժամային իրավիճակ [5]:

Դժվար թե հնարավոր լինի առանձնացնել անհատականության այնպիսի գծեր, որոնք բոլոր իրավիճակներում հնարավորություն են տալիս ճշգրիտ բացահայտել արդյունավետ առաջատարին: Այնուամենայնիվ, կան որոշ գծեր, որոնք բավականին լավ են բնութագրում առաջատարին՝ մի շարք տարբեր իրավիճակներում:

Հետազոտությունները բացահայտել են, որ առաջատարներն ավելի լավ են հարմարեցված շրջակա միջավայրին և ընդհանրապես կյանքին, ավելի գերիշխող են, ավելի էքստրավերտ, ավելի առնական, ավելի քիչ պահպանողական և միջանձնային հարաբերությունների ոլորտում ունեն ավելի մեծ հմտություն, քան խմբի սովորական անդամները:

Մարդկանց, միջանձնային հարաբերությունների կազմակերպման ու կառավարման գործում կարևորվում է նաև առաջատարի խառնվածքի հատկությունները, քանի որ կոնկրետ իրավիճակներում, գոյություն ունեն, անձանց համատեղելի ու անհամատեղելի հատկություններ [2]:

Առաջատարի վարքի հիմնական առանձնահատկությունները մեծապես պայմանավորում են թիմում, կոլեկտիվում մարզական գործունեության արդյունավետության բարձրացման հիմնահարցերի լուծմանը: Այդ մասին են վկայում առաջատարի վարքի կայուն դրսևորումները (համառություն, կայունություն, արգելքադիմացկունություն և այլն)՝ հոգեկան հուսալիությունը, ինչպես նաև բարձր կամային հատկությունների և, ընդունակությունների տիրապետումը (համարձակություն, նախաձեռնություն, նպատակասլացություն, ինքնուրույնություն, ինքնատիրապետում): Նշված գործոնները պայմանավորում են առաջատարի դերն ու ոճը թիմում՝ առաջատար կատարող, իրավիճակային առաջատար, առաջատար կազմակերպիչ, խառը ոճի առաջատար և այլն:

Հոգեբանական դիտման միջոցով բացահայտվել է մարզիկների վարքաբանական գծերի դրսևորման առանձնահատկությունները, ուսումնասիրվել է առաջատարների արտաքին տեսքը, ուշադրությունը, զրուցակցելու ցանկությունը, տրամադրության տատանումները, ագրեսիվության աստիճանը և այլն: Դիտումն իրականացվել է բնական պայմաններում, դիտել ենք ըմբշամարտիկների, բռնցքամարտիկների, ծանրամարտիկների և ֆուտբոլիստների պարապմունքները, որ-

տեղ ուսումնասիրվել են ոչ միայն առաջատարների, այլև խմբի այլ անդամների դրսևորումները:

Ըմբռամարտիկների պարապմունքները դիտարկելիս՝ բացահայտեցինք, որ խմբում առկա էին երկու առաջատարներ: Վերջիններս խմբի մյուս անդամներից տարբերվում էին տարիքով և ունեին սպորտային մեծ հաջողություններ:

Ուսումնասիրելով նրանց վարքի դրսևորումները՝ դիտարկումների միջոցով պարզեցինք, որ նրանք մեծ ուշադրությամբ էին լսում մարզչի հրահանգները և լրջությամբ էին կատարում մարզչի կողմից հանձնարարված առաջադրանքները, դիտարկումների ընթացքում նրանց միմիկայում չնկատվեց որևէ ծամաճռություն, ագրեսիվ վարքի դրսևորումները նույնպես բացակայում էին:

Ըմբռամարտիկների փոքրերի խմբում պատկերը հետաքրքիր էր, թիմում կրկին գոյություն ունեին 2 առաջատար (որոնցից մեկը մարզչի թոռնիկն էր): Արտաքինապես այդ երկու առաջատարներն աչքի չէին ընկնում, նրանք հասակով բարձրահասակ չէին, առնական չէին, նվաճած տիտղոսներով չէին գերազանցում թիմի անդամներին, սակայն հանդես էին գալիս որպես առաջատար:

Դիտարկելով նրանց վարքաբանական դրսևորումները՝ նկատել էինք հետևյալ փոփոխությունները՝ ուշադրությա-

յան անկում, ծամաճռություններ, տրամադրության տատանումներ, առատ քրտնարտադրություն:

Բռնցքամարտիկների պարապմունքներն ուսումնասիրելու շնորհիվ նկատեցինք, որ ի տարբերություն ըմբռամարտի, այստեղ մարզիկներն ավելի համառ և ագրեսիվ էին: Թիմի առաջատարը տարիքով մեծ էր, քան իր թիմակիցները: Վերջինիս մոտ նույնպես նկատվում էր ագրեսիվ վարքի տատանումներ: Նրա շարժումներն արագ էին, ջանքերը մեծ, ուշադրությունը կենտրոնացված:

Ծանրամարտում պատկերը գրեթե նույնն էր, այստեղ խմբի առաջատարը կրկին տարիքով ավելի մեծ էր: Ծանրամարտիկները շատ մեծ կենտրոնացվածությամբ էին կատարում վարժությունները, սակայն այս խմբում, համեմատած այլ մարզաձևերի խմբերի, առավել զարգացած էր վերբալ հաղորդակցությունը: Վարժությունների կատարման ընթացքում նկատվում էր տրամադրության փոփոխություններ:

Փորձերն անցկացվել են նաև ֆուտբոլիստների հետ: Վերջիններիս (աղջիկների և տղաների) պարապմունքները դիտարկելիս՝ նկատեցինք էական տարբերություններ. ի տարբերություն մենապայքարային և ուժային մարզաձևերի, այստեղ թիմում տիրում էր մեկ այլ մթնոլորտ: Շատ էին զրույցները, կատակները, ինչը փաստում է ուշադրության

հաճախակի անկման մասին. գրեթե բոլոր մարզիկների մոտ նկատվում էր բարձր տրամադրություն: Ելնելով այն հանգամանքից, որ ագրեսիվ դրսևորումները կարող են վնասել իրենց թիմակիցներին, նրանց կողմից որևէ ագրեսիվ վարքի դրսևորումներ մարզումներին չնկատեցինք, մինչդեռ մրցումներում պատկերը շրջադարձային փոխվում է. այստեղ խաղի ընթացքում ակնհայտորեն բարձրանում է նրանց ագրեսիվության մակարդակը, ինչը պարբերաբար վնասվածքի ձեռքբերման պատճառ է:

Եթե աղջիկների թիմում առաջատարը հենց ավագն էր, ապա տղաների թիմում այդպես չէր, այստեղ ավագից բացի թիմում գոյություն ունեին 2 առաջատար, որոնցից մեկն իրականացնում էր միայն կազմակերպչական գործողություններ: Թիմի մարզչի կողմից պաշտոնապես նշանակված ավագին թիմը որպես առաջատար չէր ընդունում:

Դիտարկելով պարապմունքները՝ նկատեցինք առաջատարների դիրքորոշումը: Նրանք կազմակերպում էին թիմի գործողությունները, հետևում կարգ ու կանոնին, ուղղորդում թիմակիցներին:

Ընդհանուր առմամբ մեր ուսումնասիրությունների արդյունքում կարող ենք նշել, որ գրեթե բոլոր խմբերում առաջատարը նա էր, ով ավելի մեծ էր տարիքով կամ ուներ որոշակի հաջողություններ

մարզական բարձր նվաճումների սպորտում:

Ելնելով աղյուսակից՝ կարող ենք ասել, որ մեր կողմից ուսումնասիրված առաջատարների ղեկավարման ոճը հիմնականում «ընկերական» էր, սակայն տվյալ որակների ստույգությունը պարզելու նպատակով անհրաժեշտ է իրականացնել լրացուցիչ հետազոտություններ:

Հետաքրքիր էր մարզումներին բացահայտել տարբեր մարզաձևերում առկա վարքաբանական տարբերությունները, մասնավորապես ագրեսիվության մակարդակը, որը, ինչպես նշեցինք, ակնհայտ երևում էր բռնցքամարտում, սակայն քիչ էր նկատվում ծանրամարտում, ըմբշամարտում և ֆուտբոլում: Դա մեկնաբանվում է այն հանգամանքով, որ շարժումների արագությունն առաջացնում է հոգնածություն, ինչը նպաստում է ագրեսիվության բարձրացմանը:

Ամփոփելով՝ կարող ենք ասել, որ մենապայքարային և ուժային մարզաձևերում առաջատարները գրեթե բոլոր դեպքերում իրենց դրսևորում են այնպես, ինչպես խմբի մյուս անդամները: Արտահայտիչ շարժումներով կամ գործողություններով առաջատարները պարապմունքների ընթացքում աչքի չեն ընկնում, մինչդեռ թիմային մարզաձևերում առաջատարների գործողություններն ակնհայտ երևում են:

Այսինքն՝ կարող ենք ասել, որ մենապայքարային և ուժային մարզաձևերում բոլոր մարզիկները թիմում կատարում են իրենց առջև դրված հանձնարարությունները: Միայն որևէ բան կազմակերպելու կամ իրականացնելու ժամանակ է նկատվում առաջատարի գործունեությունը:

Դա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ մրցումների ընթացքում մենապայքարային և ուժային մարզաձևերում յուրաքանչյուրն իր համար է գործում, այդ դեպքում առաջատարը գրեթե լիովին կորցնում է իր «ուժը», ի տարբերություն խաղային թիմերի, որտեղ առաջատարները մրցումների ընթացքում հետևում են և վերահսկում, որպեսզի թիմի բոլոր անդամները կատարեն իրենց առջև դրված խնդիրները, չլինեն կոնֆլիկտներ և այլն:

Եզրակացություն: Առաջատարի վարքի կայուն դրսևորումները (համառություն, կայունություն, արգելադիմացկունություն և այլն)՝ հոգեկան հուսալիությունը, ինչպես նաև բարձր կամային հատկությունների և ընդունակությունների

տիրապետումը (համարձակություն, նախաձեռնություն, նպատակասլացություն, ինքնուրույնություն, ինքնատիրապետում) կոլեկտիվում բարձրացնում են մարզական գործունեության արդյունավետությունը: Նշված գործոնները պայմանավորում են առաջատարի դերն ու ոճը թիմում՝ առաջատար կատարող, իրավիճակային առաջատար, առաջատար կազմակերպիչ, խառը ոճի առաջատար:

Մարզական գործընթացում շատ է արժևորվում առաջատարի դերը, վերջինիս կարևորությունն առավելապես զգացվում է խաղային թիմերում:

Այսպիսով՝ կարելի է եզրահանգել, որ առաջատարները խմբերում հիմնականում ավագ տարիքի մարզիկներ են, որոնք ունեն մարզական և մրցակցային մեծ փորձ, կամ առանձնանում են իրենց վարքային ցուցանիշներով:

Հետազոտությունները շարունակական են, հաջորդ փուլում պլանավորվում է ուսումնասիրել առաջատարի դերը թիմի սպորտային նվաճումների գործընթացում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Գևորգյան Ն. Է., Սպորտը և «դժվար» դեռահասների վարքի շտկումը, Երևան, 2021, 88 էջ:
2. Бирман Л.А., Лидерство: учебник / Бирман Л.А. — Москва : КноРус, 2022. — 197 с.
3. Джемгаров Т.Т., Румянцева В.И., Лидерство в спорте. — М.: ФиС, 1983. — 80 с.

4. Кретти Брайент Дж., Психология в современном спорте. (Пер. с англ. Ханина Ю.Л.) – М., ФиС, 1978. 224 с.
5. Сухов А.Н., Основы социальной психологии. Учебное пособие. М.: КНОРУС, 2018, - 242с.
6. <https://peskiadmin.ru/hy/komandnoe-liderstvo-i-ego-znachenie-v-biznese-rol-lidera-v.html>

THE ROLE OF A LEADER IN THE SUCCESS OF A SPORTS TEAM

*PhD of Psychology, Associate professor N. E. Gevorgyan, PhD M.S. Barbaryan
Armenian State Institute of Physical Culture
and Sports, Yerevan, Armenia*

ABSTRACT

Keywords: Leadership, sports team, coach, athlete, team success, academic performance, behavioral manifestation, team leader.

Research aim: To reveal the role and activity of the leader in various sports, the characteristics of his behavioral manifestation.

Research problems:

- To study leadership as a socio-psychological phenomenon
- Determine the role of leadership in the sports process
- To study the individual psychological features of the leader
- Find out the characteristic features of leadership behavior in sports teams

Research methods:

- Research and analysis of professional literature sources
- Test study
- Psychological conversation
- Observation method

Analysis of research results: Some personal aspects of the leaders' behavior that affect the success of the sports team have been analyzed in the article. The main types of leadership have also been analyzed, with the help of which the leading role of leadership in sports teams is established.

Conclusion: Steady manifestations of the leader's behavior, psychological reliability, as well as possession of willpower and abilities, increase the effectiveness of sports activities in the team. The above mentioned factors determine the role and style of the leader in the

team: Leader-performer (executive), situational leader, leading organizer, mixed style leader.

The role of the leader is highly appreciated in the sports process; the importance of the latter is especially obvious in gaming teams.

Thus, we may conclude that the leaders in the groups are mainly athletes at an older age who have extensive sports and competitive experience or differ in their behavioral indicators.

РОЛЬ ЛИДЕРА В УСПЕХЕ СПОРТИВНОЙ КОМАНДЫ

*К.п.н., доцент Н.Э. Геворгян, к.п.н. М.С. Барбарян
Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения*

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: лидерство, спортивная команда, тренер, спортсмен, командный успех, успеваемость, поведенческое проявление, лидер команды.

Цель исследования - выявить роль и деятельность лидера в разных видах спорта, особенности его поведенческого проявления.

Проблемы исследования - изучить лидерство как социально-психологический феномен, определить роль лидера в спортивном процессе, изучить индивидуально-психологические особенности лидера, выяснить особенности лидерского поведения в спортивных командах.

Методы исследования и организации - исследование и анализ источников профессиональной литературы, тестовое исследование, психологическая беседа, метод наблюдения.

Анализ полученных результатов. В статье рассматриваются некоторые личностные стороны поведения лидеров, воздействующие на успех спортивной команды. Рассматриваются также основные типы лидерства, с помощью которых обосновывается ведущая роль лидерства в спортивных командах.

Краткие выводы. Устойчивые проявления поведения лидера - психическая надежность, а также обладание волевыми качествами и способностями повышают эффективность спортивной деятельности в команде. Названные факторы определяют роль и стиль лидера в коллективе: лидер-исполнитель, ситуативный лидер, ведущий организатор, лидер смешанного стиля.

В спортивном процессе высоко ценится роль лидера, важность последнего особенно ощущается в игровых командах.

Таким образом, можно сделать вывод, что лидерами в группах являются в основном спортсмены старшего возраста, имеющие большой спортивный и соревновательный опыт или отличающиеся своими поведенческими показателями.

Հոդվածն ընդունվել է 22. 09. 2022-ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 23.09. 2022-ին:

Գրախոս՝ մ.գ.դ., պրոֆեսոր Պ. Գևորգյան